

<https://helda.helsinki.fi>

Piketty ja eriarvoisuuden ideologinen luonne

Alaja, Antti

2022

Alaja , A 2022 , ' Piketty ja eriarvoisuuden ideologinen luonne ' , Tiede & edistys ,
Vuosikerta. 2022 , Nro 1-2 , Sivut 47-52 . <
<https://tiedejaedistys.journal.fi/article/view/120083> >

<http://hdl.handle.net/10138/355520>

cc_by_nc_nd
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Piketty ja eriarvoisuuden ideologinen luonne

ANTTI ALAJA

Thomas Pikettyn hengästyttävän laaja-alaisessa *Capital and Ideology* (2020) -teoksessa tarkastellaan erilaisia historiallisia yhteiskuntia ja eriarvoisuusregiimejä, kuten talonpojista, aatelisista ja papistosta koostuvaa kolmisääty-yhteiskuntaa, kapitalismin ja Ranskan vallankumouksen myötä levinnyttä 1800-luvun omistusyhteiskuntaa, orjuuden ja kolonialismin hallitsemia yhteiskuntia, eriarvoisuutta vähentänyttä sosiaalidemokraattista yhteiskuntaa sekä 1980-luvulla läpilyönyttä meritokratian pohjalle rakentavaa uutta omistusyhteiskuntaa. Ideologiat tarjoavat Pikettyn mukaan vastauksia yhteiskuntien perustaviin kysymyksiin, kuten poliittisiin oikeuksiin, päätöksenteon järjestämiseen sekä omistamiseen. Ideologiat myös auttavat yhteiskuntia oikeuttamaan vallitsevat eriarvoisuudet.

Piketty kirjoitti teoksensa 2010-luvun loppupuolen historiallisessa tilanteessa, jota luonnehtii havahtuminen vauraiden OECD-maiden yhteiskuntien sisäisen sosiaaloudellisen eriarvoisuuden kasvuun, nationalismiin, rasismiin ja populismin nousu sekä demokratian vaarantuminen. Kirja on puheenvuoro sen puolesta, että sosiaalidemokratia laajasti ymmärrettyä – tai se mitä Piketty kutsuu kirjansa viimeisessä osassa osallistuvaksi demokraattiseksi sosialismiksi – voi purkaa yhteiskunnallisia jännitteitä vähentämällä eriarvoisuutta. Piketty korostaa, että tutkijat voivat omalta osaltaan edesauttaa yhteiskunnallista oppimisprosessia osoittamalla historiallisten ja vertailevien tutkimusten kautta, että räikeä eriarvoisuus ei ole väistämätöntä.

Tässä puheenvuorossa tarkastellaan Pikettyn teosta erityisesti ideoiden näkökulmasta, sillä Piketty antaa kirjassaan ideologioille ja ideoille itsenäisen roolin historiallisessa kehityksessä. Vaikka keskustelu ideoiden merkityksestä saattaa tuntua itsestäänselvyydeltä, niin sosiaaloudellinen eriarvoistuminen tavattiin pitkään selittää ensisijaisesti teknologisen kehityksen tai globalisaation kaltaisten taloudellisten kehityskulkujen seurauksena. Toiseksi esseessä käsitellään Pikettyn käsityksiä ideologioista ja ideologisesta muutoksesta keskittyen omistusyhteiskuntaan ja sen varhaisiin murtumiin 1800-luvulla, omistusyhteiskunnan kriisiin 1914–1945, sosiaalidemokratian kultakauden 1950–1980 ja sosiaalidemokratian kriisiin 1980-luvulta lähtien. Maantieteellisesti esseessä keskitytään erityisesti Länsi-Euroopan ja Yhdysvaltojen yhteiskuntien kehitykseen. Piketty käsittelee myös muun muassa Britannian ja Ranskan kolonialistista laajenemista, mutta näiden teemojen kattava käsittely vaatisi oman artikkelinsa.

Eriarvoisuuden poliittinen ja ideologinen luonne

Pikettyn tutkimustyössä 2010-luvulta alkaen korostetaan voimallisesti omistamisen ja demokratian jännitteistä suhdetta. Yksi varoittava esimerkki tulee Yhdysvalloista, jossa yksityisten lahjoittajien ylenpalttisten kampanjalahjoitusten ja systemaattisen lobbaamisen on katsottu vääristävän poliittista järjestelmää (Hacker & Pierson 2010). C&I:ssä Piketty kuitenkin korostaa, että taloudel-

liset tuotantovoimat ja intressit eivät yksinään määritä yhteiskunnan ideologiaa ja poliittisia vaihtoehtoja, sillä missä tahansa tilanteessa voidaan valita erilaisten vaihtoehtojen välillä. Lehtikirjoittelussa Piketty tavataan rinnastaa Karl Marxiin, mutta hän ottaa selväsanaisesti etäisyyttä usein marxilaiseksi kutsuttuun ideologianäkemykseen, jonka mukaan tuotantovoimat määräävät ideologisen rakenteen. C&I:ssä on havaittu painotuseroja suhteessa Pikettyyn edelliseen menestysteokseen *Pääoma 2000-luvulla*, joka tarjosi mekanistisempia selityksiä eriarvoisuuden kehitykselle (Lachman & Brandon 2021).

Vaikka Piketty ei viittaa kirjassaan juurikaan politiikkatieteiden ideologia- ja ideakirjallisuuteen, niin edellä mainittujen painotustensa puolesta Piketty on mahdollista sijoittaa ideatutkimuksen kentälle. Ideatutkijoita yhdistää käsitys politiikasta erilaisten ideoiden – kuten ideologioiden – kamppailuna, joita yhteiskunnalliset toimijat tuottavat ja levittävät. Tällaista määritelmää seuraten politiikka ei pelkisty taloudellisista rakenteista suoraviivaisesti johdettaviin taloudellisiin intresseihin ja äänestäjäkoalitioiden miellyttämiseen. Poliittiset toimijat voivat tehdä erilaisia tulkintoja materiaalisista kehityskuluista. (Ks. esim. Béland & Cox 2011.)

Laajojen ja yksityiskohtaisten historiallisten kehityskulkujen ja ideologis-poliittisten kamppailujen kuvausten keskellä teoksessa viitataan satunnaisesti taloustieteilijöihin, mutta taloustiedetaustainen ja taloustieteellisen eriarvoisuuskeskustelun uranuurtaja Piketty käsittelee taloustieteellisiä ideoita ja eriarvoisuutta yllättävän hajanaisesti. On esimerkiksi vaikea kuvitella Ruotsin sosiaalidemokraattista mallia ilman Gunnar Myrdalin kaltaisia taloustieteilijöitä, mutta Piketty ei kirjassaan mainitse Myrdalia tai hänen kollegoitaan. Huomio on erityisen tärkeä analysoitaessa viime vuosikymmenten eriarvoisuuden kehitystä, sillä vaikutusvaltaisimman yhteiskuntatieteen ideat vaikuttavat perustavasti yhteiskunnalliseen kehitykseen (Blyth 2002; Christensen 2017).

Capital and Ideologyssa pyrkimyksenä on paitsi tarjota laajasti historiallista tietoa globaalin eriarvoisuuden kehityksestä, myös haastaa näke-

mykset luonnollisesta eriarvoisuudesta, jota konservatiivit ja eliitit pyrkivät ylläpitämään. Yksi tällainen ideologia nyky-yhteiskunnissa on Pikettyyn mukaan meritokratia, joka nostaa yrittäjien ja miljardöörien kaltaiset menestyjät jalustalle ja joka luo epäluuloa talousjärjestelmän osattomien suuntaan. Vaikka Piketty ei juuri käytä hegemonian käsitettä, niin tällainen näkemys ideologiasta muistuttaa Antonio Gramscin (1891–1937) näkemyksiä. Gramscille porvariston hegemoninen valta ei voinut perustua pelkästään voimaan, vaan tarvittiin ideologiaa luomaan kansalaisten suostumus (Freeden 2003).

Toisaalta Pikettylle ideologioissa on myös emansipatorista potentiaalia. Pikettyyn toiveikkaan kannan mukaan yhteiskuntatiede voi laajojen historiallisten ja eri maita vertailevien tutkimusten kautta tuoda oman panoksensa yhteiskunnalliseen oppimisprosessiin ja haastaa eriarvoisuuden luonnollisuuteen. Toiseksi poliittinen ja ideologinen mobilisaatio räikeää eriarvoisuutta vastaan johtaa tietyissä historiallisissa olosuhteissa muutoksiin. Piketty korostaa, että erityisesti Ruotsin tapauksesta voidaan oppia. Ruotsalainen kulttuuri tavataan kuvata perinteisen tasa-arvoisena, mutta tässä kulttuurisessa tarinassa tavataan unohtaa se, että 1800-luvun Ruotsissa vaaleissa annettujen äänen määrä oli sidottu varallisuuteen, tuloihin ja maksettuihin veroihin, aatelisto oli poliittisesti voimissaan ja omistaminen oli hyvin keskittyntä.

1800-luvun omistusyhteiskunta ja sen säröt

Historialliset yhteiskunnalliset muutokset syntyvät Pikettyyn mukaan lyhyen aikavälin poliittisten tapahtumien ja kiistojen sekä pitkän aikavälin poliittis-ideologisen muutoksen vuorovaikutuksesta. Menestyäkseen ideoiden on ilmentävä kamppailujen ja kriisien keskellä, ja poliittiset toimijat joutuvat ammentamaan vallitsevista ideologioista. Sheri Bermanin (2012) käsitteistöä seuraten Piketty siis tarkastelee sekä ideoiden tarjontaa että ideoiden kysynnän muutoksia taloudellisten, sotilaallisten ja poliittisten kriisien ja historiallisten taitekohtien keskellä.

Ranskan vallankumouksesta ensimmäiseen maailmansotaan Euroopassa oli vahvoilla omistusyhteiskunnan ideologia, joka korosti yksityisen omistuksen ehdotonta loukkaamattomuutta. 1800-luvulla lakiin, järjestyksenpitoon ja verotukseen liittyvät tehtävät keskittyivät korostetuin keskusvaltiolle ja yksityistä omistusta alettiin perustella sopimus pohjaisesti tai historiallisesti. Murros kohti omistusyhteiskuntia eteni kuitenkin eri tahtia. Ranskassa tapahtui äkillinen muutos vallankumouksen myötä, mutta Britanniassa kehitys oli asteittaisempaa.

Omistusyhteiskuntaan liittyi lupaus yksilön vapautumisesta, sillä kaikilla on periaatteessa oikeus omistamiseen ja valtion turvaan, mutta 1800-luvun Ranskassa, Britanniassa ja Ruotsissa omistaminen oli käytännössä hyvin keskittyntä. Tämä ei ollut yllättävää, sillä 1800-luvun oikeusjärjestelmät sekä vero- ja finanssipoliittiset ratkaisut suosivat yhteiskuntien varakkaimpia. Tästä johtuen Ranskan vallankumouksen suuri lupaus vapaudesta ja tasa-arvosta jäi lunastamatta.

Kirjan kolonialismia ja orjuutta käsittelevissä luvuissa Piketty käsittelee myös Britannian ja Ranskan omistusyhteiskuntien yhteenkietoutumista orjuuden ja kolonialismin kanssa. Yksi Pikettyyn kuvaamista räikeistä vääryyksistä tapahtui, kun pitkälistien kamppailujen jälkeen Ranska tunnusti Haitin itsenäisyyden vuonna 1825 ja haittilaiset vapautuivat orjuudesta. Tunnustamisen seuraksensa Ranska pakotti Haitin valtion maksamaaan valtavat korvaukset orjien ranskalaisille omistajille. Haiti sai lainan kokonaan maksettua vasta vuonna 1947.

Piketty korostaa, että 1800-luvun äärimmäisen eriarvoinen omistusyhteiskunta ei ollut väistämättömyys, sillä jo 1700-luvulla oli keskusteltu progressiivisen verotuksen ja sosiaalireformien kaltaisista ideoista. Konservatiivinen pelko yhteiskunnallisen jatkuvuuden vaarantumisesta ja omistusoikeuksien laajemmasta kyseenalaistamisesta vaikutti kuitenkin siihen, että omistamisen ”pyhyteen” ei puututtu. Ranskan vallankumouksen aikaisissa keskusteluissa uudelleenjako nähtiin Pandoran lippaana, jota ei haluttu avata.

Myös demokraattisten instituutioiden kehitysmättömyys ja vaalijärjestelmien epädemo-

kraattisuus tuki omistusyhteiskunnan jatkuvuutta 1800-luvun Euroopassa. Britanniassa valtaosa parlamentin ylä- ja alahuoneen jäsenistä koostui aatelisista aina 1860-luvulle asti. Heillä oli vahva intressi säilyttää yhteiskuntajärjestys, jossa varallisuus oli äärimmäisen eriarvoisesti kasaantunut. 1800-luvun lopulla Whig-puolueesta tuli liberaalipuolue, mikä teki puolueesta vastaanottavaimman brittiläisen työväenluokan ja keskiluokan toiveille.

Piketty nostaa esiin historialliset taitekohdat omistusyhteiskunnan säröjen ja ideologisten kamppailujen kannalta. Kun brittiparlamentin aristokraattinen ylähuone torppasi vuoden 1909 budjettikriisissä progressiivisen verotuksen ja sosiaalipoliittisen uudistuksen (niin sanotun ”kansan budjetin”), niin sen seurauksena liberaali pääministeri Lloyd George sai vuonna 1911 läpi ylähuoneen budjettivaltaa rajoittaneen perustuslaillisen tason muutoksen. Britanniassa työväenpuolueen nousu loi liberaaleille painetta ajaa työväenluokan asemaa helpottavia uudistuksia.

Ranskassa hyväksyttiin vuonna 1901 maltillisen progressiivinen perintövero ja progressiivinen tulovero vuonna 1914. Ranskassa progressiivinen perintövero johti lisääntyneeseen tietoon varallisuuseroista, mikä haastoi väitteet pienomistamisen Ranskasta ja vahvisti progressiivisen verotuksen kannattajien asemia. Omistusyhteiskunnan kannattajat pitivät yllä myyttiä tasa-arvoisesta Ranskasta, joka oli poistanut etuoikeudet vallankumouksessa. Edellä mainitulla tavalla myös yhteiskunnallinen oppiminen voi johtaa ideologisiin muutoksiin.

Piketty teoksesta voidaan löytää myös paikoittain näkemys, että ennemmin tai myöhemmin räikeä eriarvoisuus johtaa poliittiseen mobilisaatioon ja ideologiseen kamppailuun. Ruotsin tapauksessa poikkeuksellisen eriarvoinen ja epädemokraattinen omistusyhteiskunta loi ruotsalaiselle – aikaansa nähden laajasti koulutetulle työväenluokalle ja keskiluokalle – tarpeen muuttaa yhteiskuntaa radikaalisti 1800-luvun jälkipuoliskolla ja 1900-luvun alussa. Poliittinen mobilisaatio, puoluepolitiikka ja uudistusohjelmat olivat ratkaisevassa roolissa historiallisen murroksen kannalta, joka teki yhdestä Euroopan eri-

arvoisimmista omistusyhteiskunnista yhden tasa-arvoisimmista.

Omistusyhteiskunnan kriisi 1914–1950

Vaikka työväenliike, sosiaaliliberalismi ja erilaiset ”radikaalien” ajattelijoiden ideat olivat haastaneet eriarvoista omistusyhteiskuntaa 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alun Länsi-Euroopassa, niin vasta ensimmäinen maailmansota sysäsi omistusyhteiskunnan ja siihen liittyvän eriarvoisuusregiimin varsinaiseen kriisiin. Pikettyn mukaan vuosien 1914–1945 välillä tapahtui muutos suhtautumisessa omistamiseen ja markkinoihin, jota Karl Polanyi (2016) [1944] on kutsunut suureksi murrokseksi. Murroksen keskeisimmän ajurin muodostivat Pikettyn mukaan poliittis-ideologiset tekijät.

Omistusyhteiskuntaa horjuttivat Pikettyn mukaan eurooppalaisten yhteiskuntien räikeä sisäinen eriarvoisuus, kolonialistisen ajan loppu ja tuhoisa nationalismi. Maailmansotien, suuren laman ja Neuvostoliiton kommunistisen vallankumouksen jälkeen ei ollut enää mahdollista palata vuotta 1914 edeltäneeseen yhteiskuntajärjestykseen. Yhdysvalloissa suuren laman massatyöttömyys uhkasi kaataa koko kapitalistisen järjestelmän 1930-luvulla. Ranskassa kommunistinen liike oli merkittävä poliittinen voima.

Piketty kuitenkin korostaa, että ensimmäisestä maailmansodasta seurannut yhteiskunnallinen kriisi olisi voinut mennä ideologisesti moneen suuntaan. Muutoksissa ja uudistuksissa on myös aina kyse poliittisesta mobilisaatiosta ja kriisiin ratkaisuksi ehdotettavista ideoista. Kuten tiedetään, ensimmäisen maailmansodan jälkeen yhteiskunnallinen kehitys lähti hyvin eri raiteille Euroopan eri maissa. Pikettyn mukaan eriarvoisuus väheni vuosina 1914–1950 kaikissa Euroopan maissa, joista on saatavissa tilastoaineistoa. Myös rikkaimman kymmenyksen osuus yksityisestä varallisuudesta väheni merkittävästi. Ensimmäistä kertaa myös muut kuin kaikkein vauraimmat yhteiskuntaryhmit alkoivat kerryttää merkittävästi varallisuutta.

Ulkomaisen varallisuuden pakkolunastukset, kansallistamiset, hintasäätely ja progressiivinen verotus heijastelivat Pikettyn mukaan poliittis-ideologista murrosta. Ranskalaisilla oli esimerkiksi hallussaan Venäjän valtionvelkakirjoja, jotka menettivät arvonsa bolševikkien tehdessä vallankumouksen. Egyptin presidentin päätös kansallistaa Suezin kanava iski osakkeenomistajiin. Toisen maailmansodan jälkeen Ranskassa kansallistettiin yrityksiä, sillä osa yritysjohtajista oli tehnyt yhteistyötä natsien kanssa. Yksi tunnetuimmista tapauksista oli autovalmistaja Renaultin kansallistaminen. Myös vuokrasäätely ja inflaatio aiheuttivat harmaita hiuksia suomestajille.

Piketty käsittelee laajasti verotuksen progressiivisuuden historiaa osana omistusyhteiskunnan kriisiä. Eräs kiintoisa yksityiskohta verotuksen historiassa liittyy siihen, että erityisesti Yhdysvallat ja Britannia olivat Saksan kaltaisia Euroopan maita voimakkaammin veroprogession kannalla tulo- ja perintöverotuksessa. Pikettyn mukaan tämän kehityksen tausta oli 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun ideologisessa huolestuneisuudessa eriarvoisuudesta. Jälleen kerran Piketty muistuttaa, että kulttuuriset selitykset eri maiden eriarvoisuudelle eivät ota huomioon suuria ideologisia murroksia eri maiden historiassa.

Sosiaalidemokraattisen yhteiskunnan kultakausi 1950–1980

Jos maailmansotien välinen aika ilmensi Piketylle 1800-luvun omistusyhteiskunnan poliittis-ideologista romahdusta, niin vuosina 1950–1980 syntyi Länsi-Euroopassa varsinaisen sosiaalidemokraattinen, maltillisen eriarvoinen yhteiskunta. Eriarvoisuus vakautui aiempaa alhaisemmalle tasolle myös Yhdysvalloissa, Japanissa ja melkein kaikissa maissa, joista on tilastoaineistoa saatavilla. Sosiaalidemokraattinen ideologia näkyi muun muassa progressiivisessä verotuksessa ja hyvinvointivaltiollisissa uudistuksissa koulutuksen, terveydenhuollon sekä eläkejärjestelmien kehittämiseen liittyen. Julkisen sektorin koko suhteessa bruttokansantuotteeseen kasvoi merkittävästi 1900-luvun aikana – vaikkakin Yhdysvalloissa vä-

hemmän jyrkästi kuin Ruotsin kaltaisissa maissa.

Piketty käsittelee sosiaalidemokratiaa sekä kapeammassa että laajemmassa merkityksessä. Ruotsin sosiaalidemokraattinen puolue SAP ja sen luoma kansankoti edustavat Pikettylle sosiaalidemokraattista ihanneyhteiskuntaa. Piketty pitää arvossa myös Saksan sosiaalidemokraattien ja ay-liikkeen suosimaa mallia, jossa työntekijöille on annettu edustus yritysten hallituksissa. Laajemmassa merkityksessä Piketty näkee myös Saksan kristillisdemokraattien sosiaalisen markkinatalouden ja presidentti Franklin Delano Rooseveltin New Deal -uudistukset 1930-luvun Yhdysvalloissa sosiaalidemokratian ilmentyminä.

Sosiaalidemokratiaa ilmentävät Piketтын määrätelmässä varallisuuden ja tulojen uudelleenjako sekä hyvinvointivaltion laajeneminen. Sosiaalidemokratiaa käsittelevien lukujen keskeinen puute liittyy kuitenkin siihen, että hän sivuuttaa lähes täysin John Maynard Keynesin (1883–1946) talousteorian roolin sosiaalidemokraattisen yhteiskunnan muodostumisessa. Kuten esimerkiksi Sheri Berman on osoittanut, Ruotsissa sosiaalidemokraattien varhainen menestys perustui osaltaan juuri proto-keynesiläisiin talouspoliittisiin ideoihin. Vertailun vuoksi Keynesin ideoihin skeptisesti suhtautuneet Saksan sosiaalidemokraatit olivat avuttomia 1930-luvun alun massatyöttömyyden edessä (ks. Berman 1998).

Sosiaalidemokraattisen yhteiskunnan kriisi 1980–

Eriarvoisuuden kasvu 1980-luvun alusta lähtien ja perinteisten sosiaalidemokraattisten ja työväenpuolueiden kannatuksen lasku ilmentävät Pikettylle sosiaalidemokraattisen ideologian rajoja ja kriisiä. Vuosien 1990–2020 välistä ajanjaksoa Piketty kutsuu hyperkapitalismin, digitaalitekniologian ja uuden omistusoikeusyhteiskunnan aikakaudeksi. Nyky-yhteiskunnissa omistamisen ideologia perustuu Piketтын mukaan aiempaa vahvemmin meritokratian ideaalille, jossa vallitsevat eriarvoisuudet heijastelevat yksilöiden kyvykkyyttä.

Sosiaalidemokratian kriisi ilmenee Piketтын mukaan kasvaneessa eriarvoisuudessa: Esimer-

kiksi Yhdysvalloissa vauraimman kymmenyksen tulo-osuus kasvoi voimakkaasti ja pienituloisimman 50 prosentin tulo-osuus laski merkittävästi. Läntisen Euroopan maat ovat edelleen vähemmän eriarvoisia sosiotaloudellisten indikaattorien valossa kuin Yhdysvallat tai latinalaisen Amerikan maat, mutta myös Euroopassa eriarvoisuus on kasvanut.

Piketty listaa eri syitä sosiaalidemokratian kriisille: yhteiskunnat ovat antautuneet verokilpailuun, koulutuspolitiikka ei ole onnistunut luomaan yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja sosiaalisen omistamisen potentiaalia ei hyödynnetty. Tosin Piketтын käsitellessä sosiaalidemokratian kriisiä on välillä vaikea seurata, milloin puhutaan sosiaalidemokratiasta puoluepoliittisessa ja milloin laajemmassa ideologisessa, yhteiskuntamalliin ja instituutioihin viittaavassa merkityksessä.

Sosiaalidemokratian kannalta Piketty pitää tärkeinä ylikansallisia ratkaisuja. Hän ehdottaa kirjassa esimerkiksi kansainvälistä progressiivista varallisuusveroa. Tässä suhteessa hänen painatuksensa eroavat Bill Mitchellin ja Thomas Fazin (2017) kaltaisten keskustelijoiden näkemyksistä, jotka ovat korostaneet kansallisvaltion paluuta. Mitchell ja Fazi korostavat, että valtioiden liikumatila talouspolitiikassa on paljon suurempi kuin 1990- ja 2000-luvun globalisaatiokeskustelu antoi ymmärtää.

Toiseksi Piketty näkee tärkeänä, että erityisesti puoluepoliittinen sosiaalidemokratia haastaisi yksityisomistuksen. Hänellä ei ole mielessä ensisijaisesti yritysten valtio-omistus vaan sosiaalinen omistus, jossa valta yrityksissä olisi jaettu osakkeenomistajien ja työntekijöiden kesken. Piketty pitää Saksan ja Ruotsin malleja työntekijöistä yritysten hallinnossa mielenkiintoisina ja lupaavina esimerkkeinä, joista Ranskan sosialistien ja Britannian työväenpuolueen pitäisi oppia.

Koulutuspolitiikassa Piketty katsoo ongelmaksi esimerkiksi Yhdysvaltojen ja Ranskan jakautuneen korkeakoulujärjestelmän, jossa huippuyliopistot ovat huippuja, mutta valtaosa yliopistoista on huonosti resursoituja. Toiseksi Piketty kiinnittää huomion koulutuksen periytyvyyteen. Kolmanneksi julkisten koulutusinvestointien rit-

tämättömyys 1980-luvulta alkaen on Pikettylle myös keskeinen eriarvoisuuden lähde ja syy talouskasvun hidastumiselle.

Vaikka Piketтын politiikkaohjelmassa on kannatettavia elementtejä, niin esimerkiksi ehdotus varallisuusverosta ratkaisuna sosiaalidemokraattisten puolueiden kannatusongelmiin ei vaikuta kovin uskottavalta. Vertailun vuoksi Piketty ei esimerkiksi käsittele ilmastokysymystä ja vihreiden puolueiden nousua sosiaalidemokraattisten puolueiden kriisin yhteydessä. Useimmat eurooppalaiset sosiaalidemokraattiset puolueet ovat olleet hitaita reagoimaan ilmastonmuutoksen riittävällä vakavuudella, mikä on luonut kysyntää vihreälle politiikalle. Toiseksi talouskuripolitiikka eli julkisten menojen leikkaaminen 2010-luvun eurokriisin keskellä tarjoaa varteenotettavan selityksen puoluepoliittisen sosiaalidemokratian poikkeuksellisen syvälle kannatuskriisille 2010-luvun Euroopassa, mutta tätä kysymystä ei juuri käsitellä sosiaalidemokratian yhteydessä.

Lopuksi: Eriarvoisuus ei ole luonnollista

Thomas Piketтын merkkiteosta *Capital and Ideology* luonnehtii äärimmäisen kunnianhimoinen pyrkimys kuvata ja vertailla erilaisten yhteiskuntien ja eriarvoisuusregiimien kehitystä sääty-yhteiskuntien ajasta nykypäivään. Tästä puheenvuorosta käy ilmi, että Pikettylle ideologiat antavat vastauksia yhteiskuntien perustaviin kysymyksiin. Ideologioita tarvitaan oikeuttamaan vallitsevat eriarvoisuudet, mutta eriarvoisuudet myös voimaannuttavat vähäosaiset poliittis-ideologiseen kamppailuun. Piketтын toiveena on, että historialliset ja vertailevat tutkimukset haastaisivat käsitykset luonnollisista eriarvoisuuksista. Eriytisesti Ruotsi käy hänelle esimerkkinä siitä, että poliittis-ideologinen kamppailu kohti maltillisempaa eriarvoisuutta voi lopulta tuottaa tulosta. ■

ANTTI ALAJA on väitöskirjatutkija Tampereen yliopiston yhteiskuntatutkimuksen tohtori-ohjelmassa.

KIRJALLISUUS

- Béland, Daniel & Cox, Robert (2011) "Introduction: Ideas and Politics". Teoksessa Daniel Béland ja Robert Cox (toim.) *Ideas and Politics in Social Science Research*. Oxford University Press, New York, 3–20.
- Berman, Sheri (1998) *The Social Democratic Moment. Ideas and Politics in the Making of Interwar Europe*. Harvard University Press, Cambridge & Lontoo.
- Berman, Sheri (2012) "Ideational Theorizing in the Social Sciences since "Policy Paradigms, Social Learning, and the State"". *Governance*, 26:2, 217–237.
- Blyth, Mark (2002) *Great Transformations: Economic Ideas and Institutional Change in the Twentieth Century*. Cambridge University Press, New York.
- Christensen, Johan (2017) *The Power of Economists within the State*. Stanford University Press, Stanford.
- Freeden, Michael (2003) *Ideology: A Very Short Introduction*. Oxford University Press, Oxford & New York.
- Hacker, Jacob & Pierson, Paul (2010) "Winner-Take-All Politics: Public Policy, Political Organization, and the Precipitous Rise of Top Incomes in the United States". *Politics & Society* 38:2, 152–204.
- Lachman, Richard & Brandon, Peter (2021) "Piketty and the Political Origins of Inequality". *Comparative Studies in Society and History* 63:3, 752–764.
- Mitchell, Bill & Fazi, Thomas (2017) *Reclaiming the State. A Progressive Vision of Sovereignty for a Post-Neoliberal World*. Pluto Press, Lontoo.
- Piketty, Thomas (2016) *Pääoma 2000-luvulla*. Suom. Marja Ollila ja Maarit Tillman-Leino. Into, Helsinki.
- Piketty, Thomas (2020) *Capital and Ideology*. Käänt. Arthur Goldhammer. The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Polanyi, Karl (2016) [1944] *Suuri murros — Aikakautemme poliittiset ja taloudelliset juuret*. Suom. Natasha Vilokinen. Vastapaino, Tampere.